Mevzuum sırf antropolojik olduğundan bu ses sembolizminin lengüistiğine girişemiyeceğim. Maksadım prensipi teyit ve tevsik etmekti. Elde ettiğimiz netice ve hüküm de şu oluyor. Klâsik manasiyle kelime ve kök yoktur. Kök genişleme fenomeni, ve kelime teşekkülü, mana mütemmimi olan ek unsurlarının ilâvesinden ibarettir; bu ek fonemlerinde ses sembolizmi vardır; onlar hem fonem, hem semantem, yani fonestemdirler; bunlar da umumiyetle ilk insan psişizminde son derece teşdit edilmiş olan mesafe ve saha konsepsiyonuna bağlıdır. Deny'nin iyi müşahede edebildiği gibi («Grammaire» S. 12), «les mots turcs sont comme des mosaïques». eBn de şunu ilâve edeceğim: Bu mozaikler, prehistorik ana Türkün lengüistik jenisinin inci dizileridir ki, binlerce asır zulmet içinde kaldıktan sonra, *Atatürk* Devrinde ve Türkiyesinde yine incileşip kıymet ve mana kesbediyor.

Sayın dinleyicilerim, işte Güneş - Dil Teorisinin antrepolojik esasına birlikte bir kuşbakışı gezdirebildik. Derinliklerini, yukardan gördüğümüz bu vâsi ve muazzam şehirler şehirinin sokaklarını değil, caddelerini bile lâyıkile tetkik edemedik. O birkaç sayfada madde madde, kaziye kaziye gizli yatan definelerin, hakikat hazinelerinin ancak kapı levhalarını okuyabildim size. Bu topluluk ve icaz, bütün fevkalbeşer ve kutsî ilhamla yazılmış olan kitapların bir karakteristiği ve şaşmaz kaderi olmuştur. Jeni ifşaatını yıldırım gibi verir, onu kaziye kaziye, sure sure tefsir ve şerh etmek ise arkadakilere düşer. *(Alkışlar)*

Başkan — Beş dakika istirahat.

İkinci Toplantı

Saat: 16 -

Başkanlık Kurulu:

Başkan : *B. Nuri Conker*
Sekreterler: *Bn. Esma Nayman,*
Bn. Zerrin Dilmen

Başkan — Celse açılmıştır.

Dr. Bay Mehmet Ali Ağakayın Güneş - Dil Teorisi karşısında Grek dilinin bazı hususiyetleri hakkındaki tezi vardır.

GÜNEŞ-DİL TEORİSİ KARŞISINDA GREK DİLİNİN BAZI HUSUSİYETLERİ

Bundan otuz asır evel Ege Havzasında konuşulan Grek lehçeleri Türk dili için ihmal edilmiyecek bir araştırma sahası teşkil eder.

Bilindiği gibi, Hint - Avrupa grupu içinde, mazisine en çok nüfuz edilen dil, Grekçedir. Bu dilin İyoniyen diyalekti Milâttan altı asır önce Archiloque gibi şairler, beş asır evvel de Hérodote, Hipocrate kabîlinden nasirler tarafından yazılmıştır.

Attik lehçesi ise - bazı kitabelerle - diğerinden bir asır kadar evvel tevsik edilmiş bulunuyor.

Homerik şiirlere gelince; bunların mühim bir kısmının diğer metinlerden çok daha eski olduğu kanaati vardır.

Halbuki Hint - İran sahasında Milâttan beş asırdan fazla geriye gidilemedi. Lâtincenin ancak 22 asırdan berisi lüzumu kadar tanılıyor, diğer kolların içinde en eski metinleri veren Nordik ise on yedi asırdan yukarı çıkmış değildir.

Grekçenin bukadar eski metinlere sahip olması gibi bir üstünlüğü yanında başka bir uygunluğu daha var. Bu dil, bilindi bilineli aşağı yukarı hep aynı yazı ve imlâ sistemini saklıya gelmiştir. Binaenaleyh bugünkü telâffuzlarına rağmen bazı temlerin üç bin sene evvelki ses kıymetleri o sayede tayin edilebilir.

Türkçenin Hint - Avrupa dil ailesiyle, ve bu arada Grekçe ile de mevcut olan menşeî münasebeti artık müsbet hakikatler sırasına geçmiş bulunuyor. Biz burada bu münasebetten ziyade Grekçenin tetkikinden dilimiz hesabına istihsali mümkün görünen faydalara işaret etmek istiyoruz.

Bir dil için şişkin bir sermaye teşkil edecek kadar takım takım Türkçe temlerin, hattâ epeyce de gramatikal şekillerin Grekçede bulunması şüphesiz ehemmiyetli bir vak'a teşkil eder. Fakat işin daha çok ehemmiyeti haiz olan başka tarafları var. Bir defa Grekçe bize, birçok mefhumların Türkçe ifadesini otuz asırlık bir zamanın ötesinde görmek imkânını veriyor. Bu cihetin, dilimizin kronolojisi bakımından önemli olması icap eder.

İkincisi; Grekçenin yazı ve imlâ eksikliğini söylemiştik. Demek ki, orada mütenazırlarını bulacağımız Türkçe kelimelerin o zamanki fonetizmaları hakkında, nisbî de olsa, bir fikir edinebileceğiz.

Ondan başka Güneş - Dil Teorisinin salim bir disiplin altına almış bulunduğu «orijine kadar çıkmak» hareketinde Grekçe, eski ve bol metinleriyle, işe yarar bir menzil hizmetini görebilir.

Şimdi yapacağımız biriki küçük araştırma ile bütün bu cihetlerin birer birer tebarüz edeceğini göreceğiz.

Grekçede menşei bilinmiyen eski sözler pek çoktur. Boisacq'ın etimolojik lûgatinde, hemen hemen her sayfada, bunların birkaç tanesine tesadüf edilebilir. Bu gibi kitaplar yazılırken Türk vokabüleri gözönünde bulundurulsaydı Grekçede bukadar kelimenin aslı öylece meçhul kalmazdı. (Laos) ve (Ohlos) kelimeleri bu kabildendir. İsmi geçen müellif bunlardan birincisine «Etimologie inconnue», diğeri için de «Etimologie obscure» kaydini koyuyor.

Bailly'nin Grekçe diksiyonerinde (Laos) sözüne şu manalar veriliyor: Halk, insan toplantısı, kalabalık, millet.

(Ohlos) kelimesi de şöyle izah ediliyor: İnsan kalabalığı ve tahsis ile cemaat, halk, aşağı halk, avam v. s...

Grek diline nereden geldiği belli olmıyan bu iki kelimenin insan topluluğunu ifade etmekte birleştikleri görülüyor.

Gene insan topluluğunu gösteren ve Boisacq tarafından etimolojisi meskût geçilen kelimelerden (ili) yi de alalım. Bailly tarafından manası takım, cemaat, alay, askerî müfreze, süvari takımı ve nihayet hayvan sürüsü diye gösterilen bu kelime fonetizması itibariyle ehemmiyet arzeder. İkinci vokalinin esasen uzun olduğu imlâsından belli olan bu sözün birinci vokalinin de memdut olduğu kaydediliyor. Şu halde bunu eski telâffuzuna riayet ederek bizim harflerle temsil etmek lâzımgelirse

(ili), daha doğrusu (iğliğ) şeklinde göstermemiz icap eder. Fakat mesele bukadarla bitmiyor. Bu kelimenin birinci vokali İyoniyen lehçesinde diftonk ile (eili) tarzında yazılır. Diftonk vaziyeti bir konsonun ve bermutat bir (F) = digama'nın aradan çekilerek iki vokalin yanyana gelip kaynaşması suretiyle tahassül ettiğinden (iğliğ) yerine (eğiliğ) demek daha doğru olur.

Lehçe hususiyetlerini ve imlâ şekillerinin delâletini hesaba katmadan, bu kelimenin orijinel şeklini sırf Güneş - Dil Teorisinin verdiği esaslar dairesinde tesbit etmeğe kalksaydık varacağımız netice başka türlü olmıyacaktı.

Kalabalık anlamlı kelimelerden (Ağeli) yi de kaydedelim. Hareket manasına (ago) sözüne bağlamak istediği bu kelimeye, Boisacq doğrudan doğruya sürü (troupeau) manası veriyorsa da Bailly, bunun Girit lehçesinde insan kalabalığını da ifade etmek için kullanıldığını tasrih ediyor. Bu sözün de son vokali uzun sölenen bir (ita - H) olduğundan (ağeliğ) tarzında gösterilebilir.

O takdirde, bugünkü telâffuzlariyle, (ili) ile (ağeli) nin Grek lehçelerine takaddüm eden bir zamanda tek bir kelimeden ibaret olduğu anlaşılıyor.

Nihayet (ağora) sözünü de alalım. (Toplantı yeri) nden başlıyarak umumî meydanlık, pazar yeri, çarşı, satınalma gibi basamaklardan geçtikten sonra (maliyet fiati) manasına kadar inen bu sözün asıl medlûlü, Bailly'ye göre toplantı, kurultay, halk toplantısıdır. Mecliste söylenen söz ve toplantı yeri anlamına da gelir. Bunun da üçüncü vokalinin memdut olduğu işaret ediliyor. Şu halde eski telâffuzu (Ağorağ) olması icap eder. Toplantı ve kalabalık ifade eden kelimelerden (ağiris) kelimesini de kaydederek umumî bir mukayese yapalım.

Hep toplantı ve bilhassa insan toplantısı anlatan bu kelimelerin arasında, (laos) müstesna, üç türlü münasebet görüyoruz:

1 — (Radikal münasebet) Kelimelerde birinci unsurların mutabakati;

2 — (Morfolojik münasebet) Her kelimenin üçer unsurdan terekküp etmesi;

3 — (Semantik münasebet) Manada uygunluk.

Ohlos = oh + .l + os
İli = iğ + .l + iğ
Eili = eğ + il + iğ

Ağeli	=	ağ	+	el	+	iğ
Ağora	=	ağ	+	or	+	ağ
Ağiris	=	ağ	+	ür	+	is

Bu kelimelerin üç bin sene evelki ses kıymetleri hakkında mevcut malûmata dayanarak çizilen bu tabloya, görülüyor ki, Güneş - Dil Teorisinin ilâve edeceği yalnız birinci ve ikinci kelimelerin ilk unsurundan sonra birer vokalden ibarettir. Demek ki, bu malûmat mevcut olmasaydı bu orijinel şekilleri bulmak için hiç zahmet çekilmiyecekti. Çünkü Teorinin göstereceği formüller de bunlardan farklı olamazdı:

Ohlos	=	oh	+	ol	+	os
İli	=	iğ	+	il	+	iğ
Eili	=	eğ	+	il	+	iğ
Ağeli	=	ağ	+	el	+	iğ
Ağora	=	ağ	+	or	+	ağ
Ağiris	=	ağ	+	ür	+	is

Kelimelerin kaynağına kadar çıkış yolculuğunda Teorinin kılavuzluğuna nekadar güvenilebileceğini bu misal pekâlâ gösteriyor.

Meişei meçhul gösterilen veya meskût geçilen bu sözleri, artık Türkçede arıyabiliriz.

Bir defa (ili, eili, ohlos) kelimelerinin (alay ve ulus) sözlerini hatırlatmaması mümkün değil. Diğerlerinin de olsa olsa ancak (eğlek, eğrek) ayarında birtakım sözlerle karşılaşabileceği hatıra gelir.

Filhakika Tarama Dergisinin endeksinde başka delâletler arasında «içtima mahalli» ve «mâşer» manasiyle (eğlek), gene «içtima mahalli, tecemmügâh ve makar» anlamiyle (eğrek) ve «cemiyet, mâşer» karşılığı olarak ta (öğrek) kelimelerini buluyoruz. Bunların etimolojik şekillerini Teorinin gösterdiği yolda çizince diğerlerinden farksız oldukları görülür:

1 —	Grekçe	:	Ohlos	=	oh	+	ol	+ os
	Türkçe	:	Ulus	=	uğ	+	ul	+ us
2 —	Gr.	:	İli	=	iğ	+	il	+ iğ
	Gr.	:	Eili	=	eğ	+	il	+ iğ
	Gr.	:	Ağelli	=	ağ	+	el	+ iğ
	Tr.	:	Alay	=	ağ	+	al	+ ay
	Tr.	:	Eğlek	=	eğ	+	el	+ ek
3 —	Gr.	:	Ağora	=	ağ	+	or	+ ağ
	Gr.	:	Ağiris	=	ağ	+	ür	+ is

Tr. : Eğrek = eğ + er + ek
Tr. : Öğrek = öğ + ör + ek

(Eğlek, eğrek, öğrek) kelimelerinin morfolojisi bunların dilimizin öz malı bulunduklarına hiçbir şüphe bırakmıyorsa da Türkçede (eğ-) kökü ve varyantlarının çokluk ve topluluk ifade eden sözler üretmeğe yaradığını bir iki misalle gösterelim:

1 — Öğür = Cemiyet, fırka, ümmet, zümre, fazla.
2 — Öğüş = Binihaye, ekser, fazla, kalabalık.
3 — Öğül = Mecmu, yekûn.
4 — Öğmeşmek = Tecemmü etmek.
5 — Ağı = Servet, hazine.
6 — Ağıl = Davarın toplantı yeri.

Ve başkaları. . . . . .

Şimdi müşahedelerimizi hülâsa edelim:

1 — Grekçe (ohlos, ili, ağeli, ağora) gibi kelimelerin kaynağını Türk dilinde buluyoruz.

2 — Bu kelimeleri Grekçede bulmak sayesinde dilimizde hâlâ yaşıyan asıllarının 30 asırlık bir mazisine nüfuz ederek onların o zamanki fonetizmalarını anlamış oluyoruz.

3 — Tesbit ettiğimiz bu fonetizmaların hemen noktası noktasına, Güneş - Dil Teorisinin gösterdiği şekillere tevafuk ettiği görülüyor.

Gerekçede, böylelikle teoriyi tasdik eden, hükümlerindeki isabeti teyit eden bu gibi vak'alara adım başında tesadüf etmek mümkündür. Fakat bunun başka misalerine geçmeden evvel, ele almış bulunduğumuz söz serisinin, umumî şekilde mana tahlilini yaparak her iki dildeki mefhumların Teoriyi, bu sahada da, ne dereceye kadar tuttuğunu anlıyalım.

Şimdiye kadar tetkik ettiğimiz sözleri, onları vasıflandıran ekler itibariyle iki kategoriye ayırabiliriz: (-r-) ve (-l-) kategorileri. (R) kategorisine ağora, ağiris, eğerek ve öğrek, (L) kategorisine de ili, eili, ağeli, ulus, alay ve eğlek sözleri girer. Bunlardan birer mümessil, meselâ eğrek ve eğlek kelimelerini tahlil etmek maksada elverir.

(1) (2) (3)
Eğrek. — Etimolojik şeklini (eğ+er+ek) diye alıyoruz.

1 — (Eğ) anaköktür. Bildiğimiz gibi güneşi ifade eder.

2 — (Er) ektir. Güneşin «belli, kesin bir nokta veya sahada takarrür ve temerküz ederek bulunuşunu» gösterir.

3 — (Ek) güneşin temerküz ettiği belli kesin sahayı «isimlendirir».

Bugünkü telâkkilerimizle (eğerek) sözünün bu sembolik tarifinden hiçbir şey anlaşılmaz. Fakat insanların her şeyde totemlerini vehmettikleri, her hâdiseyi ona izafe ettikleri zamanları gözönüne getirince mesele birdenbire sadeleşir.

İlk insanlar için cemaatin, yani toteme bağlı fertlerin toplantı yeri, bizzat totemin takarrür ve temerküz ettiği bir sahadan başka bir şey değildi. Onların bu iptidaî görüşlerini çok görmemeli. Halkın başlıca toplantı yerlerinin mescit ve tekkelerden ibaret olduğu zamanlarda oraları Allahın birer evi yani «merkez ve makarrı» değil miydi?

Şu halde «güneşin veya mabudun temerküz ettiği saha» tabiriyle (mabet, cami, mahfil, meclis) gibi mefhumların kastedilebileceği anlaşılıyor.

Şimdi diğer kotegoriye geçelim:

(1) (2) (3)

Eğlek. — Kelimenin etimolojik şekli (eğ+el+ek) tir.

1 — (Eğ) anaköktür. Güneşi ifade eder.

2 — (El) ektir. Güneşin «uzak, şamil, her sahada bulunur bir genellikle vasıflandığını» yani dağınık süje veya objelerde tecelli ettiğini gösterir.

3 — (Ek) kelimeyi isimlendiren bir ektir.

Bundan evvelki tip, temerküz ve takarrürle vasıflanmış olduğu halde bu, dağınıklık ve şümul ile temyiz ediliyor. Filhakika totemin geniş ve dağınık bir saha dahilinde tecelli ettiği süjelerin mecmuu halktan, milletten başka bir şey değildir. Biz hâlâ «halkın sözü hakkın sözü» derken halkı Ulûhiyetin sinmiş olduğu bir varlık diye telâkki etmiş olmıyor muyuz?

* * *

Grekçenin hep aynı imlâ sistemini saklıyageldiğini ve böylelikle temlerinin eski ses kıymetini tayin etmek mümkün bulunduğunu zikretmiştik. Bu müsait durumdan Türkçe hesabına da faydalanmak mümkündür.

Türkçede (ang-, eng-) fonemile başlıyan ve «inhiraf, inhina, ihata» mefhumunu veren birçok sözler var:

Engin, inhiraf demektir.

Engeme, engebe; manası meyil, sathı mail, ârıza.

Engirmek, muhasara etmek;
Angızmak, ihata etmek;
Angıtmak, serfüru etmek manasına gelir.

Bu kelimelerdeki (ang) foneminin «inhiraf» fikrine ne suretle delâlet ettiğini, yani ana mefhum ile inhirafın münasebetini araştıralım. Ancak analize girişmeden evvel elimizdeki maddenin hakikî ses kıymetini tayin etmiş bulunmalıyız.

Şu halde buradaki (ang) hakikaten eski bir fonem mi, yoksa bir öfoni mahsulü müdür?

Bunda birinci unsur mevkiinde bir (an) görüyoruz. Bunun kök rolünü oynadığını kabul edebilmek için eski bir (ağ) dan inkişaf etmiş bulunduğunu gösterebilmeli, aksi takdirde onu bir ek diye kabul edip kelimenin asıl kökünü düşmüş farzetmeliyiz. O zaman da etimolojik maddenin;

ağ + an + ag

şeklinde tasarlanması icap eder. Bu kolay yola sapmadan evel birinci ihtimali tahkik etmek bize daha doğru görünür.

Grekçede aynı mefhumu ifade etmek üzere aynı fonemden teşkil edilmiş kelimeler var:

Angon	=	; dirsek
Angilos	=	; eğrilmiş
Angoini	=	; eğri olan her şey
Angali	=	; saran veya sıkan her eğri şey, kucak.

Her iki dilde aynı anlamı ifade eden bu fonem Gerekçede (ağk = A+Ğ+K) harfleriyle yazılır. Bu cihet çok ehemmiyetlidir. Şimdi bizim de (ang) diye telâffuz ettiğimiz fonemin eski bir (ağk-) olduğu anlaşılırsa tahlilde yanlış bir yola sapmaktan kurtulmuş olacağız.

Acaba bir (ağk-) fonemi (ang) şeklini alabilir mi? Ve bu inkişafa hâkim olan fonetik kanunları hangileridir?

Bir defa (ğ) ile (k) nın bir arada söylenmesi, yani bu iki konsonun bir ses grupu teşkil etmesi zordur. Böyle vak'alarda dil şuurunun, öfoniyi temin etmek için bir takım tedbirler alacağı tabiîdir. Buna gösterilecek misaller çoktur.

Türkçede öfke sözünü «öke, öyke, ökke, öpke, öfke ve öngü» olmak üzere tam altı şekilde tesbit edebiliyoruz. Bunların hepsi öfenik tiplerdir. Şu halde bunun disfonik şekli ne olabilir?

Kelimede sabit gördüğümüz (k) sesi ile disfoni yapabilecek ancak (g, ğ) konsonu var. Demek ki bu sözlerin prototipi (öğke) iken (ğ) sesi türlü inkişaflarla; n, f, p, y, k ve (sıfır) gibi kıymetlere tahavvül etmiş. Bunda şüphe edecek bir şey yok. Fakat durup dururken dil ne diye telâffuzu güç bir tip yaratsın, sonra da bu zorluğu gidermek için emek sarfetsin?

Bunun cevabını yine dilde görülen bazı hâdiseler verir. Temler ek alarak uzamak mecburiyetinde kaldıkları zaman eski ölçülerini muhafaza etmeğe temayül ederler. Ve bu sebepten ekseriya vokalerinden birini ifade ederler: (gnül, gönlün) misalinde olduğu gibi... Kelime (-ün) ekini alınca ikinci vokalini atmış.

Demek oluyor ki (öğük) temi bir ek alıp (öğüke) şekline girmek mevkiinde kalınca ikinci vokalini atmış, telâffuz güçlüğü de o zaman başgöstermiş. Yoksa, konsonlar aslen birer vokalle biribirinden ayrılmış bulundukları cihetle, orijinel disfoni tasavvur edilemez.

Şimdi artık (ang) teminin, aslında bir (ağ (1) + ak (2)) olduğunu bilerek analize başlıyabiliriz.

1 — (Ağ) anaköktür ve doğrudan doğruya ana mefhumu, yani güneşi ifade eder.

2 — (Ak) hareket anlamına birinci dereceden prensipal bir köktür.

İkisi birden: «Güneşin hareketi» demeğe gelir ki bunun da tanındığına göre münhani bir şekilde olduğunu izaha lüzum yoktur.

Köklerin ikisini de -(ağ-mak) ve (ak-mak) sözlerinin delâleti veçhile - «hareket»anlamına aldığımız takdirde de ayrı istikamette iki hareketin meydana getireceği şekil tabiatiyle çarpık bir şey olacağından gene inhina ve inhiraf fikri anlaşılır.

Bu tarzda iki ayrı mefhumun terkibinden yeni bir anlam çıkması dilimizde misalleri çok olan bir hâdisedir: Alışveriş, dedikodu gibi.

(Ang-) teminin niçin inhina fikrini verdiğini böylece tesbit ettikten sonra bununla teşkil edilen kelimelerin izahı bizi güçlüklere uğratmaz.

Meselâ: İhata manasına gelen (angızmak) sözünü ele alalım: (mak) dezinansı bir tarafta dursun, geride kalan (-ız-) ekinin, katıldığı anlama «geniş bir hareket» izafe ettiğini bildikten sonra bu kelimeden «geniş bir inhina hareketi» manası çıkarmamağa sebep yoktur. «Geniş bir inhina hakeretinin» de ihataya müncer olacağı tabiîdir.

Muhasara karşılığı kullanılan (engirmek) te ise ek olarak mütemerkiz bir hareket fikrini veren (-ir-) unsuru var. O halde mütemerkiz bir inhina hareketi ifade edilmiş olur ki bunun da manası ancak muhasara olabilir.

İhata ile muhasara arasındaki farkı düşünürsek bunları vasıflandıran eklerin intihabındaki isabet belirmiş olur. İhatada genişlik fikri var: «İhatalı düşünüş» tabirinde olduğu gibi. Halbuki muhasarada genişlik değil bilâkis darlık ve tazyik hissedilir.

(Angıtmak), abstre olarak «baş eğmek» manasına geldiğine göre konkre medlûlünün «iğilmek» olması lâzımgelir. (.t-) eki katıldığı kök anlamına «yapıcılık» vasfını verdiğinden (agıtmak) sözünün doğrudan doğruya «inhina etmek» karşılığı olması icap eder ki müstamel manası da bundan başka bir şey değildir.

Grekçe: Angali. Etimolojik şekli:

(1) (2) (3) (4)
ağ + ak + al + iğ

1 ve 2 — ağ + ak = inhina

3 — al = genişlik

4 — iğ = anlamı isimlendiren bir ektir.

Toptan manası: «geniş inhinalı bir obje». Filhakika kelimenin müstamel manası da «saran veya sıkan her eğri şey» ve tahsisen kucaktır.

Angon — Etimolojik şekli:

(1) (2) (3)
ağ + ak + on

1 ve 2 — ağ + ak = inhina

3 — on = en dar sahayı gösterir.

(En dar sahalı inhina) alelâde bir inhiraf, bir dirsektir. (Angon) da dirsek manasınadır.

Bu misalleri çoğaltmağa lüzum yoktur; Ancak mefhum genişlemesini takip etmiş olmak için, tahlile girişmeden birkaç kelime daha kaydedelim:

Türkçe:

Angıç = merdiven (çıkıp inmeğe yaradığından)
Angı, ankaz = mafsal (inhina ve inhiraf hareketlerine yaradığı için)
Engel = hail (önünde yol değiştirildiği için)
Engerek = yılan (inhinalarından kinaye)

Grekçe:

Angistron = olta iğnesi
Angira = gemi çapası

Angos = vadi (iki dağ mürteseminin teşkil ettiği dirsek)
Ongos = kanca
Enkhelis = yılan balığı V. S.

Görülüyor ki fonemlerin orijinel şekillerini tayin ederken bazı ahvalde, Grekçenin imlâsı rehberlik edebilir; buna mukabil bu dilin fonetiği ara sıra önümüze halledilmesi icap eden bir takım karışık meseleler çıkarmaktan da geri kalmaz.

* * *

İki dil arasında yapılan karşılaştırmalarda bazı vak'alarda şöyle bir neticenin alınması mümkündür:

Manada tam bir uygunluk,

Ses tarafında mukayyet bir mutabakat.

Bu mukayyet mutabakat şu tarzda olabilir: Karşılaşmanın Grekçe tarafında fonemin ilk konsonuna fazla bir sesin koşulmuş olması. Meselâ:

(Konuk) kelimesine karşı (k « s » enos)

Veşim manasına (döğme) ye mukabil (« s »tiğma)

Bu misallerde Grekçe tarafında gördüğümüz fazla (-s-) konsonu buradaki temlerin ilk seslerini teşkil eden (k) ve (t) ile grup halinde, yani mürekkep bir ses vaziyetinde bulunur ve yeri muayyen değildir. Baş tarafta da, ikinci plânda da, aynı salâhiyetle yer alabiliyor. Bu halin ayrı bir delâleti yoktur. Nasıl ki:

Kılıç manasına hem (skifos) hem de (ksifos);

Kuru anlamına (skirron) ve (kseron) şekilleri var.

(S) konsonunun meydana getirdiği mukayyet mutabakata başka misaller:

Türkçede	(kaz-mı)	Grekçede	(ksez-ma)
»	(kaşı-ma)	»	(ksüsi-mon)
»	(kara)	»	(kseron) ve (skirron)
»	(tir-ek)	»	(stir-ings)
»	(tire-mek)	»	(stiri-zo) dayanmak manasına
»	(eğle-şme)	»	(sholi)
»	(konak)	»	(skana) çadır, baraka. kulübe anlamına.

Bunlar gibi daha birçok misalden anlıyoruz ki Grekçe kelimelerin başında bir grup unsuru vaziyetinde gördüğümüz (s) konsonu, Türkçe ile yapılacak mukayeselerde muadeleti bozacak bir unsur değildir.

Bununla beraber bu konsonun, Türkçede ortadan çekildiği halde Grek dilinde siflan bir inkişafa uğramış orijinel bir ses olması hatıra ge-

lir, «Teori» de bu ihtimali kuvvetlendirmekten geri kalmaz. Çünkü meselâ demin geçen «döğme» sözünün etimolojik şeklini çizmek lâzım gelirse ilk işimiz onu bir kök unsuru ile tamamlamak olacak. Zira kelimenin başındaki (d) sesi kendi başına bir kök olamıyacağından asıl kökün düşmüş bulunduğunu düşüneceğiz. İşte (döğme) de silinmiş bulunan anakök, (stiğma) da siflan bir ton alarak kendini korumuş.

(S) sesini grupun ikinci unsuru mevkiinde gördüğümüz vak'alarda da mesele - ksifos = skifos misalinde olduğu gibi - iki konson arasında mutat bir yer değişmesinden başka bir şey değildir.

Şu halde ilk nazarda müşkülât çıkarıcı hissini veren bu (s) bilâkis bize anakökü göstermesi itibariyle, tahlillerde faydalı bir işaret olabilir.

Meselâ, (konuk) kelimesini, tekbaşına alarak etimolojik şeklini çizmek istersek başındaki (k) yı kök diye kabul etmemek için hiçbir sebep yok. Fakat, (ksenos) ile karşılaştırınca bu kelimedeki (ks) mürekkep sesinin, muayyen birtakım fonetik istihalelere uğramış, orijinel bir (.ğ + . k) terkibinden başka bir şey olmadığını düşünecek ve proporipi (. k + . n) tarzında iki unsurlu değil, (. ğ + . k + . n) şeklinde ve üç unsurlu bir formül halinde tesbit edeceğiz. Buna göre yapılacak mana tahlili de daha isabetli olur. Çünkü misafirlik gibi oldukça ileri bir mefhumun daha iptidaî anlamlara dayanması, binaenaleyh ikiden fazla fikir unsurundan kaynamış bulunması icap eder.

«Konuk, konak, konmak» gibi mefhumların esas maddesini teşkil eden (kon -) teminin ilk insanlara nasıl bir fikir verdiğini, daha doğrusu bunun ne gibi bir zihniyetin ifadesi bulunduğunu araştıralım.

Bunun için temi evvelâ fonetik şekilde bulduğumuz gibi:

1 2
(ok + on)

diye iki unsurlu olarak tetkik edebiliriz. Bunda:

1 — Güneşi anlatan bir kök ile;

2 — Pek yakın bir saha veya yakınlık ifade eden bir ek görüyoruz.

Bu fikir terkibinin delâlet ettiği «Güneşe yakın olmak» ile asıl temin manası «geceyi bir yerde geçirmek» arasında münasebet değil, bilâkis tezat var. Tevil yoluna sapmadan bu tecrübeden müsbet bir netice alınamaz.

Şimdi ikinci bir tecrübe için prototipi:

1 2 3
(oğ + ok + on)

şeklinde kabul edelim. Burada Güneşi tabiatiyle (oğ) kökü temsil eder.

(Ok) unsuru ek mevkiine geçecek ve anakök mefhumuna öyle bir vasıf verecek ki, bundan hâsıl olacak yeni mefhum gece dahi olsa güneş gibi ortadan çekilmesin.

(K) nın «ek olarak objeyi veya panseyi tamalıyan, tayin eden bir işaret» olduğunu biliyoruz. Pansenin bu tamamlanışı muhtelif istikametlerde olabildiği gibi tadil şeklinde de olur:

(Başak) «baş» kelimesinin; (Damak) «dam» ın;

(Bilek) te «bel» sözünün tadile uğramış şekilleri olduğu gibi.

Şu halde (oğ + ok) temini biz burada «küçük güneş», «güneşin benzeri», «güneşin timsali» gibi bir manaya almak mecburiyetindeyiz.

Dilimizde ocak manasına (oğok) diye ayrı bir söz tesbit edemedikse de (oçok) kelimesi var (Altay, Teleüt). Ondan başka Küerik lehçesinde gözbebeği anlamına (öğök) kelimesini buluyoruz. «Ateş» ile «göz» mefhumları arasında müesses bulunan semantik münasebet ise malûmdur. Binaenaleyh analizde meydana çıkan ocak manasına (oğok) temi delilsiz bir faraziye sayılamaz.

(On) ekinin ifade ettiği yakınlık fikrini de mana terkibine ilâve edince güneşin timsaline yaklaşmak gibi orijinal ve sembolik bir ifade meydana çıkmış olur.

Evlerde güneşin timsali ocak olduğunu ve bu ocağın hâlâ evin kutsal bir yeri, âdeta ailenin sembolü telâkki edildiğini hatırlatmağa lüzum yoktur. Ocak «güneş» i yani en büyük mabudu temsil ettiği içindir ki, onun namına bize sığınanları, «ocağımıza düşenleri» korumak mecburiyetini duyarız.

Misafir olmak manasına «konmak» ta, arkaik delâleti itibariyle «ocağa yaklaşmak», «ocağa sığınmak» demek olduğundan konuğa hizmet etmek, saygı göstermek, hâlâ hemen hemem dinî bir vecibe teşkil eder. Çünkü konuk ev sahibine dğil, ocağa, Tanrıya gelmiş addedilir. Onun için «Tanrı misafiri» deriz.

Lâtince misafir manasına (hostis), grekçe misafir almak anlamına (hestiao) ve ocak karşılığı (hestia) kelimelerinde görülen fonem birliği, ocak ile konuk mefhumları arasında bulduğumuz münasebetin ne kadar tabiî olduğunu gösterir.

Şimdi (kon -) teminin nasıl bir zihniyetin ifadesi bulunduğu, ocak ve konuk mefhumlarının karşısındaki psikolojimizin kaynağı anlaşılabilir.

Görülüyor ki, yaptığımız analizde müsbet neticeyi, ikinci tecrübeden yani (kon -) teminde düşmüş bir anakök görmek telâkkisine göre olan denememizden aldık. Bu telâkkiyi de bize telkin eden şey, iki dilde karşılaşan kelimelerin gösterdiği fonetik farktır.

Bu gibi fark ve inhiraflar «Güneş - Dil» Teorisinin mantığına arzedilince hakikî kıymet ve delâletleri anlaşılır ve göründükleri gibi ayırıcı değil, bilâkis birleştirici birer vasıf oldukları meydana çıkar.

Şimdi son olarak, bu araştırmanın neticelerini hülâsa edelim:

1 — En azı otuz asır önce Türkçeden Grekçeye birçok kelimelerle beraber medenî hayatın ileri mefhumlarından bir çoğu da geçmiş bulunuyor. Tarihin o devrinde Türkçenin, bu gibi mefhumları başka dillere ibzal etmesi çok manidar bir vak'a teşkil eder.

2 — Bu mefhumları ifade eden sözlerin o zamanki fonetizmalarını tayin etmek, Grekçenin imlâ kaidelerini ve iki dilde yer alan mütenazır sözlerin sistematik değişmelerini gözönünde tutmak sayesinde mümkün olabiliyor.

3 — Bu vasıta ile tayin edilen eski şekillerin hemen noktası noktasına «Güneş - Dil» Teorisinin verdiği örneklere tevafuk ettiği görülür. Realite ile nazariyenin bu sahada biribirini bu derece tutması «Teori» nin diğer hükümlerindeki isabete de kat'î bir delildir.

Fakat delillerin en kat'îsi, dilin kaynağı diye güneşi gösteren işareti yine Güneşten, şimdiye kadar hiçbir küsufa uğramıyan «Bizim Güneşimiz» den almış bulunmamızdır.

(Sürekli alkışlar).

Başkan — On dakika istirahat için celse tatil edilmiştir.

Üçüncü Toplantı

Saat 17^{30} - 17^{55}

Başkanlık Kurulu:
Başkan : *B. Nuri Conker*
Sekreterler : *Bn. Esma Nayman*
Bn. Zerrin Dilmen

Başkan — Celse açılmıştır. Kurum namına Kurultaya sunulan tezlerin sonuncusu olan tez şimdi okunacaktır. Tez sahibi Bay Hami Danişmend'dir.